

УДК 7.012(=161.2):355.01(470:477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2025.35.44>

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ І ЗАКОНОДАВЧЕ СТРАТЕГУВАННЯ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ: МІЖНАРОДНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ФОКУС

Удріс-Бородавко Наталя Сергіївна

кандидат соціологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри графічного дизайну,

Київський національний університет культури і мистецтва, Київ, Україна,
e-mail: udris.nata@ukr.net, orcid: 0000-0003-1831-5476

Анотація. **Мета** статті полягає у з'ясуванні принципів та векторів стратегування графічного дизайну, вивченні базового міжнародного підґрунтя, яке за умовчанням стає фундаментом для українських програм за умов включеності в глобальний простір, з'ясування досягнень у стратегуванні графічного дизайну в Україні наприкінці першої чверті ХХІ ст.

Методологія. У дослідженні застосовано системний метод і метод аналізу.

Результати. В результаті дослідження з'ясовано, що соціокультурне та законодавче стратегування графічного дизайну є фундаментальним компонентом його розвитку в Україні. В міжнародній практиці місія та системність функціонування графічного дизайну, стратегія його розвитку як складника суспільства та актуальна термінологія розкривається низкою програмних документів, наведених та проаналізованих у статті. Вони представляють узгоджене розуміння графічного дизайну більшістю лідерів галузі та позиціонують його як професію, що зосереджена на дотриманні етики, моралі, інклюзивності та відповідальності дизайнерів перед людством. Показано, що український дизайн, включений у глобальний простір, загалом керується цими документами, хоча потребує затвердження широкою коаліцією професіоналів дизайн-системи національної програми з урахуванням локальних особливостей. Реалізацією стратегій є введення в Україні законів і законодавчих актів щодо авторського права та інтелектуальної власності, стандартизації виробничої діяльності, матеріалів, позначень, умов робочого процесу; пріоритетність екологічного дизайну підкріплюється законодавчими положеннями щодо досягнення Цілей сталого розвитку.

Наукова новизна. У статті актуалізовано питання необхідності стратегування графічного дизайну як провідної галузі дизайну в Україні на сучасному етапі його розвитку в країні; системно висвітлено міжнародний документально-програмний базис для стратегування графічного дизайну, а також зафіксовано реальні кроки, які демонструють реалізацію програмних розробок на законодавчому рівні в Україні.

Практична значущість. Концентрація в одній публікації більшості документів, корисних як ідейне підґрунтя для стратегування українського графічного дизайну, спонукає до ефективного формування пропозицій з боку зацікавлених стейкхолдерів; наведений огляд демонструє потужність і динаміку інституалізації графічного дизайну в Україні.

Ключові слова: графічний дизайн, стратегування, законодавство, професійна асоціація, системний аналіз, система, декларація, авторське право, інтелектуальна власність, стандартизація проєктних розробок, екологічність матеріалів та виробництва, Цілі сталого розвитку.

ВСТУП

Дизайн як системне явище потребує постійної синергійної діяльності теоретиків, практиків, аналітиків та інших стейкхолдерів щодо вдосконалення стратегії його розвитку. Стратегування є однією з процесуальних складових частин системи дизайну та зокрема графічного дизайну, причому нині на етапі застосування організаційних механізмів цей процес стає пріоритетним та усвідомленим більшістю задіяних учасників. У міжнародній практиці такий підхід формується з другої половини XX ст. В Україні періоду відновленої незалежності також є багато напрацювань, хоча тривалий час вони велися здебільшого науковцями в теоретичній і частково законодавчій площині, з мінімальною реалізацією у вигляді відкритих заходів та поширення цих програм серед спільнот професіоналів-практиків, освітян, потенційних замовників та поціновувачів. Особливістю сьогодення у стратегуванні українського дизайну є задіяність представників приватного сектору, волонтерських ініціатив, міжнародної грантової підтримки. У зв'язку з цим важливим постає з'ясування актуальних подій, зокрема в графічному дизайні, що є реальними кроками реалізації розроблених стратегій та опрацювання нових.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Найявні дослідження і теоретичні розробки щодо стратегування дизайну, зокрема графічного, можна упорядкувати в кілька груп. По-перше, це наукові публікації щодо теорії і практики стратегування взагалі та у галузях, в яких дизайн системно розвивається (економіка, культура, освіта). Дизайн є міждисциплінарною діяльністю, яка функціонує на перетині цих сфер (і не лише їх), і тому ефективним постає вивчення, співставлення і порівняння різних галузевих стратегій задля винайдення прийнятного компромісу суто для дизайну. Друга і найбільша група – це експертна аналітика, програмні документи від професійних спільнот та законодавчі акти. Друга група становить джерельну базу, аналіз та синтез якої представлений у результатах дослідження.

Отже, в першій групі вважаємо корисною монографію О. Вишневецького, в якій автор розглядає шість важливих аспектів стратегування як феномену та важливої складової частини будь-якого управлінського процесу: з'ясування можливості його здійснення як такого в різних концептуальних парадигмах буття і системі цінностей; вивчення сутності ключових понять першої частини стратегування (місії, цінностей, бачення) та

другої частини (цілі, плани заходів і ризики реалізації стратегії); психологічні особливості стратега і сутність процесу стратегування, узгодження групових та персональних стратегій [3].

Специфіку галузевого стратегування, наближеного до дизайну або присвяченого безпосередньо дизайну, представлено у матеріалах Р. Сііла [12], Л. Мудрак (культурні стратегії), команди креативної агенції PPV [13] (стратегування в економіці, креативних індустріях), родини Міголів [10], В. Косюка [9] (стратегії дизайн-освіти).

Доволі розгорнуто та об'ємно представлено стратегічні та операційні цілі, пріоритети і напрями розвитку культури в Україні у «Довгостроковій стратегії розвитку української культури – стратегії реформ». За сутності підрозділу «дизайн» доцільним вважаємо врахування частини операційних цілей щодо образотворчого мистецтва як найбільш наближеної до графічного дизайну сфери [2].

Суттєву концепцію розвитку національного українського дизайну та графічного зокрема сформульовано В. Даниленком у межах докторського дисертаційного дослідження. Запропонована модель і положення актуальні й донині, хоча потребують доповнень згідно з динамікою галузі. Команда науковців у складі В. Свірка, О. Бойчука, В. Голобородька, А. Рубцова ще у 2014 р. представили детально опрацьовані перспективи розвитку українського дизайну, наголосивши на необхідності розробки національної програми, визначили шляхи та етапи її реалізації, головні завдання [5]. Стратегію розвитку дизайну опосередковано демонструє і стандарт освіти, затверджений у 2018 р. [14]. Стратегія представлена у вигляді компетентностей дизайнера-фахівця (бакалаврський рівень) та дизайнера-професіонала (магістерський рівень). Опис умінь і навичок дизайнера передбачає рівень розвитку та особливості дизайну, які можна забезпечити цими запланованими компетентностями та результатами навчання.

Вивчення попередніх досліджень показало, що тема стратегування вельми об'ємна, а в науковій сфері, особливо у зарубіжних авторів, аналітика зміщена в бік дизайн-мислення та дизайн-менеджменту – технологій управління і розвитку підприємств та організацій різного спрямування, в яких використовуються принципи проєктного (design) підходу. Питання стратегування дизайну порушуються та вирішуються у різного роду програмних маніфестах, професійних кодексах, а також законодавчих актах. Саме на цьому ми зосередилися у дослідженні цієї статті.

МЕТА

Мета статті полягає у з'ясуванні принципів та векторів стратегування графічного дизайну, вивченні базового міжнародного підґрунтя, яке за умовчанням стає фундаментом для українських програм за умов включеності в глобальний простір, з'ясуванні досягнень у стратегуванні графічного дизайну в Україні наприкінці першої чверті XXI ст.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Опрацювання місій, відповідальності та можливостей соціального впливу графічного дизайну на суспільство оформлюються і поширюються професійними асоціаціями як офіційні кодекси для графічних дизайнерів. Найдавнішою та найвпливовішою такою організацією є ICOGRADA (Міжнародна рада асоціацій графічного дизайну). Д.С. Діаз зазначає, що Рада формувалася і виходила із західноєвропейських поглядів на графічний дизайн, які містили орієнтацію на універсальні стандарти і дотримувалася пріоритетності дизайнерів певних країн. Втім прагнення Ради до міжнародного визнання та збереження своєї актуальності призвело до зміни в бік більш інклюзивного та різноманітного шляху [22].

На сайті ICOGRADA можна знайти всі документи, розроблені міжнародними авторськими колективами. Ці документи є базовими публічними регуляторами цілеутворення та розвитку графічного дизайну в країнах-учасниках. Зокрема, підписана у 2017 р. Монреальська декларація про дизайн [25] як результат спільної ініціативи уряду, міждержавних, неурядових організацій, приватних і громадянських секторів суспільства з усього світу демонструє цінність спільної та інтегрованої роботи для сприяння дизайну для загального блага. Документ підписаний представниками-організаціями 90 країн, серед яких і Українська Асоціація графічних дизайнерів (голова О. Векленко). Ідеї, представлені в Декларації, впливають на ідеологію і стратегію ICOGRADA та спонукають до переосмислення сутності професійного дизайнера, що відображено, зокрема, у Професійному кодексі поведінки [23]. Оновлений кодекс містить лексикон термінів щодо дизайну, нових технологій, інтелектуальної власності, професійної практики та докладні їх роз'яснення. Наприкінці наведені посилання на аналогічні, але з локальною специфікою, документи в Австралії, Канаді, Італії, США.

50-річна діяльність іншої організації – Товариства експериментального графічного дизайну (Society of Experiential Graphic Design, SEGД), що представлене у 36 країнах, відзначена оприлюдненням нового стратегічного

плану цієї міжнародної спільноти та загалом графічного дизайну у світі [26]. Стандарти професійної практики розроблені і професійною асоціацією дизайнерів AIGA. Вони містять аспекти відповідальності дизайнера перед клієнтами, іншими дизайнерами, громадськістю, суспільством і навколишнім середовищем, а також авторства, оплати праці і публічності [19].

Важливу роль у створенні концептуальних векторів дизайну відіграють програмні розробки документів, а також активна діяльність щодо їхнього поступового впровадження на рівні законодавства ЄС очільниками Бюро європейських асоціацій дизайну (BEDA, The Bureau of European Design Associations). Хоча головним пріоритетом є промисловий та просторовий дизайн, на сферу графічного дизайну абсолютно поширюються запропоновані стратегічні цілі: підвищення обізнаності та розуміння цінності дизайну, посилення спроможності сектору дизайну задовольняти майбутні потреби; підвищення рівня розуміння та використання дизайну серед підприємств та посередників ЄС (інноваційні центри, торгові палати тощо); адвокатський дизайн для оновлення державного сектору; просування дизайну як нового підходу до формування (та впровадження) [24].

Зазначені документи мають багато спільного і твердо позиціонують графічний дизайн як професію, що зосереджена на дотриманні етики, моралі, інклюзивності та відповідальності дизайнерів перед людством. Схожі та, на перший погляд, однотипні формулювання ідей і принципів свідчать про справжню підтримку їх більшістю лідерів графічного дизайну у світі, єдність пріоритетів та консенсус у визначенні стратегії розвитку цієї галузі.

У сучасній Україні стратегічною розробкою документації актуальної проблематики займається ГО DesignForUkraine [20], Спілка дизайнерів України, НДІ дизайну та ергономіки, хоча несистемність діяльності організацій через відсутність фінансування та робота на волонтерських засадах заважають регулярності, цілеспрямованості та публічності процесу. Наприклад, у проєкті національної програми розвитку дизайну в Україні 2014 року були сформульовані такі завдання, як удосконалення законодавчої і нормативно-правової бази; підвищення якості та розвиток професійної освіти, наукова діяльність у галузі дизайну розширення мережі та забезпечення функціонування регіональних дизайн-центрів; сприяння розвитку творчої діяльності підприємництва в галузі дизайну; створення системи інформаційного забезпечення дизайнерської діяльності; популяризація досягнень і можливостей національного дизайну та розвиток

міждержавного співробітництва та міжнародних професійних зв'язків [5, с. 141–164]. При цьому автори наголошували на пріоритетності розвитку таких основних напрямів дизайнерської діяльності, як промисловий дизайн, дизайн соціальної сфери, дизайн середовища міст та населених пунктів, дизайн транспортної системи та її інфраструктури, екологічний дизайн. Попри те, що графічний дизайн не був пріоритетним для авторів, а сучасна реальність диктує свої особливості і містить умови для домінування саме візуальних комунікацій, більшість запропонованих пунктів актуальні і нині.

Багато рекомендацій зі стратегії і тактики розвитку українського дизайну можна знайти в публікаціях науковців. Втім через низький рівень комунікації дизайнерів-практиків і теоретиків більшість запропонованих ідей залишаються на сторінках видань та у вузьких обговореннях дослідників, обізнаність дизайнерів-практиків у цих ідеях вкрай низька. Водночас дизайн-спільнота в Україні стає дедалі активнішою та публічною, виносить на обговорення важливі теми та пропонує робочі версії рішень тих чи інших проблем. Це доводить, що стратегування – «живий», динамічний та безперервний процес. Прописані та затверджені документи можуть переглядатися, а мінливе сьогодні вносить суттєві корективи.

Системно до вивчення ситуації в галузі дизайну підходить агенція креативного розвитку РРВ (м. Львів), яка в рамках європейських грантових програм з розвитку креативних індустрій в Україні проводить періодичні дослідження різних секторів, у тому числі і дизайну. Одним з останніх масштабних заходів є дослідження в межах проєкту RES-POL (Rapid Expert Support for Culture and Media Policies in Ukraine), який має на меті «посилити функціональну спроможність Міністерства культури і стратегічних комунікацій та посприяти процесу вступу України до Європейського Союзу, випрацювати політики для сфери культури» [6]. Під час якісних інтерв'ю з фахівцями сектору (в одному з яких брала участь і авторка цієї статті) виявлені системні проблеми, вирішення яких становить базис для розробки подальших стратегій дизайну, в тому числі і графічного, на державному рівні, але з урахуванням приватного сектору.

Наведені вище програмні документи не мають як такої юридичної сили, проте вони є концептуальним фундаментом, на основі якого розробляються та впроваджуються різноманітні закони та законодавчі акти, які вже мають силу регуляторних документів. Законодавча база в галузі графічного дизайну має багато векторів-розгалужень, зокрема *авторське право та інтелектуальна власність, стандартизація*

проєктних розробок, екологія матеріалів та виробництва.

Міжнародника практика законодавства та юриспруденції містить документи щодо таких ключових форм інтелектуальної власності, як: захист авторських прав, тобто ексклюзивне право на оригінальні художні твори (наприклад, ілюстрація, типографія або дизайн сайту з урахуванням їх відтворення, поширення та публічного показу); торговельні марки, які захищають ідентичність бренду та допомагають відрізнити роботу дизайнера чи бренд від інших і запобігти неправильному використанню чи імітації; ліцензування, що дозволяє дизайнерам надавати права іншим особам на використання їхніх творів, захищених авторським правом, на узгоджених умовах, забезпечуючи певний обсяг використання та часто забезпечуючи грошову компенсацію. Похідними питаннями зазначених напрямів є право на використання шрифтів та гарнітур, зображень і фотографій, плагіат і визначення ступеня схожості на вже наявні проєкти. Також під юридичні процедури підпадають питання визначення прав інтелектуальної власності у спільних з іншими дизайнерами та агенціями проєктів, навчання клієнтів базису інтелектуального права, оформлення угод за наймом [27]. Кожне із зазначених питань нині становить чітко визначений сектор юридичної практики, що має свою специфіку та закликає дизайнерів до взаємодій у вирішенні локальних ситуацій. Для більш загальних типових випадків офіційний вебсайт Європейського Союзу, що керується Генеральним директором внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва та малого та середнього бізнесу, містить рекомендації щодо охорони свого авторського дизайну, самостійної реєстрації свого дизайну і посилання на ресурси національних відомств окремих країн ЄС, Бюро прав інтелектуальної власності ЄС (EUIPO) та Всесвітньої міжнародної організації власності (BOIB), що захищає права дизайнерів у 67 країнах [21]. У рамках ЄС тема інтелектуальної власності активно вдосконалюється Офісом інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO) та Мережею інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPN) в напрямі об'єднання баз усіх країн-членів ЄС та впровадження нових сервісів штучного інтелекту для надання пропозиції точного визначення обсягу захисту, зокрема торгових марок, на основі семантичного та синтаксичного аналізу наданих вхідних даних. Тенденція створення глобальної мережі щодо прозорості визначення інтелектуальної власності у сфері дизайну також поширюється на країни, що не є членами ЄС, про що свідчать постійні новини на сайті EUIPN.

В Україні питання авторського права в графічному дизайні базується на Законі України «Про авторське право та суміжні права», низці Положень про реєстрацію знаків на товари і послуги, частково Законі України про рекламу та реалізується юридичними фірмами у співпраці з Національним органом інтелектуальної власності (НОІВ) [8]. Загалом, цей аспект ефективного розвитку українського графічного дизайну як явища вже почав набирати динаміки, хоча більшість аспектів його реалізації потребують доопрацювання із залученням широкого кола дизайнерів, експертів та науковців. Зокрема, необхідні суттєві уточнення термінологічної бази в ЗУ «Про авторське право та суміжні права», оскільки всі різновиди продукції визначаються лише такими формулюваннями, як «твір–оригінальне інтелектуальне творіння автора (співавторів) у сфері науки, літератури, мистецтва тощо, виражене в об'єктивній формі» та «твір образотворчого мистецтва – скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього дизайну (у тому числі сценічного дизайну, накреслення (дизайну) шрифтів)» [1]. Вельми неточне формулювання, за яким важко визначити належність таких продуктів, як упаковка, фірмовий знак, обкладинка або плакат. Втім за останні 5–7 років в Україні значно зросла культура використання візуальної продукції на засадах вказування авторства, використання лише оплачених або офіційно безкоштовних шрифтів та реєстрація права власності на свої проекти.

У жовтні 2024 р. було презентовано проект «Узгода» – результат співпраці ініціативної групи ГО Design4Ukraine з Українським національним офісом інтелектуальної власності та інновацій (IP Офіс) та експерткою з інтелектуального права А. Смородиною – комплекс шаблонів документів (договорів, актів) для комунікаційних та графічних дизайнерів, комерційних та книжкових ілюстраторів, промислових дизайнерів, а також ілюстраторів і дизайнерів, які ліцензують свої твори. Розроблене «Керівництво по роботі зі зразками договорів» містить розгорнуті коментарі юристів щодо авторського права, рекомендації щодо ведення перемовин і контрольні списки для обговорення договорів [17].

Іншим напрямом законодавчих регуляцій у сфері графічного дизайну є державні стандарти виробничих процесів. Досить детально ця тема опрацьовується командою НДІ дизайну та ергономіки під керівництвом В. Свірко [16]. В їхніх роботах представлені і міжнародна практика, і всі ДСТУ в Україні. Основне завдання стандартизації – впорядкування виробничих процесів низкою положень для широкого неодноразового вживання, а також розробка

єдиної методичної основи для створення нових та вдосконалення наявних систем якості та їх сертифікації. Міжнародна організація стандартизації функціонує з 1947 р., нині вона охоплює багато галузей. У графічному дизайні розроблені як уніфіковані міжнародні значення, так і особливості в різних країнах: серії розмірів паперу; значення пунктів у розмірі шрифту та пропорцій аркушу, найпоширеніші типи файлів, які використовуються в графічних редакторах та наступної експлуатації готового проекту, кольорні моделі, етапність друку на обладнанні різного типу [15, с. 172–184]. Група авторів українських стандартів охоплює такі аспекти проектування в графічному дизайні, як трудомісткість розробки різновидів поліграфічної та рекламної продукції, систем візуальної інформації, упаковки, сайтів, синхронізації з міжнародними стандартами розробки та принципів застосування графічних символів громадського призначення, офісного устаткування, принципів проектування етикеток безпечності продукції, визначення кольорів і знаків безпеки та ін. [16, с. 211–223]. Розробка міжнародних стандартів та максимальна узгодженість з нею національної стандартизації в країнах сприяли і продовжують сприяти безбар'єрним процесам проектування, споживання та поширення об'єктів графічного дизайну.

Багато в чому стандарти з ергономіки робочого місця корелюються з положеннями та законодавчими актами щодо охорони здоров'я працівників на виробництві, в нашому випадку графічних дизайнерів у студіях. В деяких країнах, наприклад в Австралії, охорона здоров'я саме в графічному дизайні виведена в окремий тематичний напрям. Найпоширеніші питання пов'язані з використанням різного типу обладнання та електрикою, освітленням та психологічними проблемами, такими як втома та/або стрес. Вони можуть бути викликані повторюваним і надмірним використанням пальців рук і зап'ясть, через напругу очей, незручне положення під час сидіння за комп'ютером чи ноутбуком, або зовнішніми факторами, такими як брак світла, погана вентиляція.

Теми екологічності проєкних розробок графічного дизайну в цій статті ми торкнемося побіжно. Зауважимо, що в Україні офіційно реалізується програма сталого розвитку, розроблена ООН та затверджена у 2015 р. [18]. Розроблені завдання та індикатори досягнення Цілей сталого розвитку в Україні на період до 2030 року [7] поширюються і на діяльність графічних дизайнерів, зокрема у секторі упаковки, оскільки продукція, що виготовляється з паперу та картону, а також етикетки – це сфера проектування виключно графічних дизайнерів

і від них залежить вибір конструкцій та матеріалів, що придатні до рециклінгу. Введення на законодавчому рівні обмежень у рамках ЦСР та, відповідно, формування стратегічних пріоритетів проектування також є кроком у системному стратегуванні графічного дизайну.

Зазначені факти свідчать, що графічний дизайн у міжнародному та українському просторі посідає чільне місце як об'єкт законодавчих документів та всі процеси в межах цього явища набувають прозорої регуляції та юридичної відповідальності.

ВИСНОВКИ

Соціокультурне та законодавче стратегування графічного дизайну є фундаментальним компонентом його розвитку в Україні. В міжнародній практиці місія та системність функціонування графічного дизайну, стратегія його розвитку як складника суспільства та актуальна термінологія розкриваються низкою таких програмних документів, як Монреальська декларація (2017), Професійний кодекс поведінки ICOGRADA, Стратегічний план SEGD (2022), Стандарт професійної практики AIGA, Маніфест BEDA (2021)). Зазначені документи представляють узгоджене розуміння графічного дизайну більшістю лідерів галузі та позиціонують його як професію, що зосереджена на дотриманні етики, моралі, інклюзивності та відповідальності дизайнерів перед людством. Український дизайн за умов включеності в глобальний простір також мусить базуватися на цих документах, хоча потребує затвердження широкою коаліцією професіоналів дизайн-системи національної програми, яка б враховувала локальні особливості та була відома всім дотичним до розвитку графічного дизайну.

Реалізацією стратегій є введення законів і законодавчих актів, зокрема щодо авторського права дизайнера повністю на свої проекти, процедури використання творів інших авторів у своїх розробках, спільних прав на проект з агенціями та іншими учасниками права. Юридична практика в графічному дизайні базується на матеріалах національних відомств окремих країн ЄС, Бюро прав інтелектуальної власності ЄС (EUIPO) та Всесвітньої міжнародної організації власності (BOIV), що захищає права дизайнерів у 67 країнах. В Україні діє ЗУ «Про авторське право та суміжні права», а також «Керівництво по роботі зі зразками договорів». Не менш важливими є затверджені документи зі стандартизації виробничої діяльності, матеріалів, позначень, а також умов робочого процесу. Визначена пріоритетність екологічного дизайну підкріплюється законодавчими положеннями щодо досягнення Цілей сталого

розвитку, які в Україні реалізуються на офіційному рівні з 2019 р.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Про авторське право та суміжні права : Закон України від 10.10.2024 № 2811-IX станом на 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.
- [2] Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ : Розпорядження від 1.02.2016 № 119-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/248862610>.
- [3] Вишневський О. Загальна теорія стратегування: від парадигми до практики використання : монографія. Київ : НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2018. 156 с.
- [4] Даниленко В. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури XX століття (національний та глобальний аспекти) : дис. ... д-ра мистецтвознавства : 05.01.03. Львів. нац. акад. мистецтв. Львів, 2006. 401 с.
- [5] Дизайнерська діяльність: стан і перспективи. Інформаційно-методичне видання / В.О. Свірко та ін. Київ : УкрНДІ ДЕ, 2014. 171 с.
- [6] Ємець О. Істотні питання індустрії дизайну: дослідження проекту RES-POL. 2024. URL: <https://info.prv.net.ua/res-pol-issues-of-design/>.
- [7] Завдання та індикатори досягнення Цілей сталого розвитку в Україні на період до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind.80/bookmtd-goalsalbum110pagesok-3.pdf>.
- [8] Загальне законодавство України у сфері інтелектуальної власності. URL: <https://iii.ua/uk/normativno-pravova-baza>.
- [9] Косюк В. Дизайн-освіта в Україні: історичні витоки, сучасний стан та перспективи розвитку. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 214, с. 196–202. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-196-202>.
- [10] Міголь С., Міголь В., Міголь Г. Стратегія розвитку дизайн-освіти в повоєнній Україні: трансдисциплінарний підхід. SA. 2023. Вип. 5, № 2. С. 119–129. <https://doi.org/10.23939/sa2023.02.119>.
- [11] Проектування упаковки, придатної для рециклінгу. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Eom7gCNVrbDG--HAqUoCH4Lw4xIWSaLC/view>.
- [12] Циіл Р. Основні теми сучасних культурних стратегій. URL: <https://www.culturepartnership.eu/ua/publishing/cultural-strategy/lecture-11-3>.
- [13] Стан розвитку дизайну в Україні. URL: https://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Ukrainian_Design_Monitoring_PPV_2019_UA.pdf.
- [14] Стандарт вищої освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/022-dizayn-magistr.pdf>.
- [15] Стандарти в дизайні. Уривок із книги «Основи. Графічний дизайн 01: Підхід і мова». URL: <https://www.arthuss.com.ua/books-blog/190423>.
- [16] Стандартизація в дизайнерській діяльності : навчальний посібник / В.О. Свірко та ін. ; За заг. ред. В.О. Свірка. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 232 с.

[17] УЗГОДА: зразки стандартних договорів для дизайнерів і ілюстраторів. URL: <https://www.design4ukraine.com/projects>.

[18] Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>.

[19] AIGA Standards of Professional Practice. URL: <https://www.aiga.org/resources/aiga-standards-of-professional-practice>.

[20] Design for Ukraine. URL: <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/design4innovation/news/news-article/5726/design-for-ukraine/>.

[21] Design protection. 2023. URL: https://europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/design-protection/index_en.htm.

[22] Dias D. Icograda: The International Council of Graphic Design Associations 1963–2013. *Design Issues*. 2024. 40(2). С. 28–41. URL: <https://direct.mit.edu/desi/article-abstract/40/2/28/120421/Icograda-The-International-Council-of-Graphic?redirectedFrom=PDF>.

[23] ICOGRADA: professional code of conduct for designers. URL: http://dash.ico-d.org/files/resources/code/ICO_Professional_Code_of_Conduct.pdf.

[24] Manifest BEDA. URL: <https://beda.org/wp-content/uploads/2022/10/bedamanifesto-de2021-web-0.pdf>.

[25] Montreal Design Declaration. URL: https://www.theicod.org/storage/app/media/01_The%20Council/06_Montreal%20Design%20Declaration/Montreal_Design_Declaration_2017_WEB.pdf.

[26] SEGD 2022 Strategic Plan. URL: https://cdn.segd.org/wp-content/uploads/2023/08/2022-12-12_SEGD-Strategic-Plan.pdf.

[27] Sweetenham E. Intellectual Property Law for Graphic Designers: Safeguarding Your Creative Vision and Brand Identity. URL: <https://lawdit.co.uk/readingroom/graphic-designers-intellectual-property-law>.

REFERENCES

[1] Pro avtorske pravo ta sumizhni prava: Zakon Ukrainy [On copyright and related rights: Law of Ukraine] (2024). No. 2811-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> [in Ukrainian].

[2] Pro skhvalennia Dovhostrokovoi stratehii rozvytku ukrainskoi kultury – stratehii reform: Rozporiadzhennia [On approval of the Long-Term Strategy for the Development of Ukrainian Culture – a strategy of reforms: Order] (2016). № 119-r. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248862610> [in Ukrainian].

[3] Vyshnevskiy, O. (2018). *Zahalna teoriia stratehuvannia: vid paradyhmy do praktyky vykorystannia: monohrafiia* [General theory of strategizing: from paradigm to practice of use: monograph]. Kyiv: NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics [in Ukrainian].

[4] Danylenko, V. (2006). *Dyzain Ukrainy u svitovomu konteksti khudozhno-proektnoi kultury XX stolittia (natsionalnyi ta hlobalnyi aspekty)* [Design of Ukraine in the World Context of the Artistic and Design Culture of the Twentieth Century (National and Global Aspects)]. *Doctor's thesis*. Lviv National Academy of Arts. Lviv [in Ukrainian].

[5] *Dyzainerska diialnist: stan i perspektyvy. Informatsiino-metodychne vydannia* [Design activity: state and prospects. Information and methodological publication] (2014). V.O. Svirko ta in. Kyiv: UkrNDI DE [in Ukrainian].

[6] Iemets, O. (2024). *Istotni pytannia industrii dyzainu: doslidzhennia proiektu RES-POL* [Essential issues of the design industry: research of the RES-POL project]. Retrieved from: <https://info.ppv.net.ua/res-pol-issues-of-design/> [in Ukrainian].

[7] *Zavdannia ta indykatory dosiagnennia* [Targets and indicators for achieving the Sustainable Development Goals in Ukraine by 2030]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind.80/bookmtd-goalsalbum110pagesok-3.pdf> [in Ukrainian].

[8] *Zahalne zakonodavstvo Ukrainy u sferi intelektualnoi vlasnosti* [General legislation of Ukraine in the field of intellectual property]. Retrieved from: <https://iii.ua/uk/normativno-pravova-baza> [in Ukrainian].

[9] Kosiuk, V. (2024). *Dyzain-osvita v Ukraini: istorychni vytoky, suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku* [Design education in Ukraine: historical origins, current state and prospects for development]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*, 214, 196–202. DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-196-202 [in Ukrainian].

[10] Mihal, S., Mihal, V., & Mihal, H. (2023). *Stratehiia rozvytku dyzain-osvity v povoiennii Ukraini: transdystyplinarnyi pidkhid* [Strategy for the development of design education in post-war Ukraine: a transdisciplinary approach]. *SA*, 5, 2, 119–129. DOI: 10.23939/sa2023.02.119 [in Ukrainian].

[11] *Proiektuvannia upakovky, prydatnoi dla retsyklinhu* [Designing recyclable packaging]. Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1Eom7gCNVrbDG-HAqUoCH4Lw4xlWSaLC/view> [in Ukrainian].

[12] Siil, R. *Osnovni temy suchasnykh kulturnykh stratehii* [The main themes of contemporary cultural strategies]. Retrieved from: <https://www.culturepartnership.eu/ua/publishing/cultural-strategy/lecture-11-3> [in Ukrainian].

[13] *Stan rozvytku dyzainu v Ukraini* [The state of design development in Ukraine]. Retrieved from: <https://www.design4ukraine.com/ecosystem> [in Ukrainian].

[14] *Standart vyshchoi osvity Ukrainy* [Standard of Higher Education of Ukraine]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdeni%20standarty/12/21/022-dizayn-magistr.pdf> [in Ukrainian].

[15] *Standarty v dyzaini. Uryvok iz knyhy «Osnovy. Hrafichnyi dyzain 01: Pidkhid i mova»* [Standards in design. Excerpt from the book “Fundamentals. Graphic Design 01: Approach and Language”]. Retrieved from: <https://www.arthuss.com.ua/books-blog/190423> [in Ukrainian].

[16] *Standartyzatsiia v dyzainerskii diialnosti: navchalnyi posibnyk* [Standardization in design activity: a textbook]. (2020). / V.O. Svirko et al. Kherson: OLDIE PLUS.

[17] *UZHODA: zrazky standartnykh dohorovoriv dla dyzaineriv i iliustratoriv* [UZHODA: sample standard contracts for designers and illustrators]. Retrieved from: <https://www.design4ukraine.com/projects> [in Ukrainian].

[18] Tsili staloho rozvytku ta Ukraina [Sustainable Development Goals and Ukraine]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvytku-ta-ukrayina> [in Ukrainian].

[19] AIGA Standards of Professional Practice. Retrieved from: <https://www.aiga.org/resources/aiga-standards-of-professional-practice> [in English].

[20] Design for Ukraine. Retrieved from: <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/design4innovation/news/news-article/5726/design-for-ukraine/> [in English].

[21] Design protection (2023). Retrieved from: [https://europa.eu/youreurope/business/running-](https://europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/design-protection/index_en.htm)

[business/intellectual-property/design-protection/index_en.htm](https://europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/design-protection/index_en.htm) [in English].

[22] Dias, D.S. (2024). Icograda: The International Council of Graphic Design Associations 1963–2013. *Design Issues*, 40(2), 28–41 [in English].

[23] Design for Ukraine (2019). Retrieved from: <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/design4innovation/news/news-article/5726/design-for-ukraine/> [in English].

[24] Sweetenham, E. (2024). Intellectual Property Law for Graphic Designers: Safeguarding Your Creative Vision and Brand Identity. Retrieved from: <https://lawdit.co.uk/readingroom/graphic-designers-intellectual-property-law> [in English].

ABSTRACT

Udris-Borodavko N. Socio-cultural and legislative strategizing of graphic design: international and Ukrainian focus

The purpose of the article is to clarify the principles and vectors of graphic design strategy, to study the basic international framework that by default becomes the foundation for Ukrainian programs in terms of inclusion in the global space, to find out the achievements in graphic design strategy in Ukraine at the end of the first quarter of the XXI century.

Methodology. The study uses the systematic method and the method of analysis.

Results. The study found that the socio-cultural and legislative strategizing of graphic design is a fundamental component of its development in Ukraine. In international practice, the mission and systematic functioning of graphic design, the strategy of its development as a component of society and the current terminology are revealed by a series of program documents cited and analyzed in the article. They represent a coherent understanding of graphic design by most industry leaders and position it as a profession that focuses on ethics, morality, inclusiveness, and designers' responsibility to humanity. It is shown that Ukrainian design, included in the global space, is generally guided by these documents, although it requires the approval of a national program by a broad coalition of design professionals, taking into account local features.

Scientific novelty. The article actualizes the issue of the need to strategize graphic design as a leading design industry in Ukraine at the present stage of its development in Ukraine; systematically highlights the international documentary and programmatic framework for graphic design strategy, as well as records real steps that demonstrate the implementation of programmatic developments at the legislative level in Ukraine.

Practical relevance. The concentration of most of the documents useful as an ideological basis for strategizing Ukrainian graphic design in one publication encourages the effective formation of proposals from stakeholders; the review demonstrates the power and dynamics of the institutionalization of graphic design in Ukraine.

Keywords: graphic design, strategy, legislation, professional association, system analysis, system, declaration, copyright, intellectual property, standardization of design developments, environmental friendliness of materials and production, Sustainable Development Goals.

AUTHOR'S NOTE:

Udris-Borodavko Natalia, Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, Head of Graphic Design Department, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine, e-mail: udris.nata@gmail.com, orcid: 0000-0003-1831-5476.

Стаття подана до редакції 28.02.2025 р.